

ЕТАПИ АРХІТЕКТУРНО-МІСТОБУДІВНОЇ ЕВОЛЮЦІЇ СЕРЕДМІСТЯ ГЛУХОВА У XVII–XVIII СТОЛІТТЯХ

Стаття присвячена історії формування центральної частини Глухова. Визначено, що середмістя протягом XVII–XVIII століть зазнало трьох етапів архітектурно-містобудівної еволюції. Завдяки цим змінам у Глухові з'явилися цінні містобудівні структурні елементи та унікальні пам'ятки архітектури.

Ключові слова: етапи еволюції, середмістя XVII–XVIII століття, містобудівне розпланування.

Систематизація важливих даних та визначення етапів формування середмість пов'язані із дослідженням закономірностей формування історичних міст України. Результати досліджень лягають в основу означення цінних територій історичних міст, актуалізують проблему збереження і консервації пам'яток археології та архітектури, розпочинають дискусію навколо питання відтворення втрачених і особливо важливих пам'яток середмістя.

Історичний розвиток Глухова був предметом аналізу науковців XIX століття Михайла Судієнка, графа Владзімежа Станіслава Броеля-Плятера, Олександра Лазаревського. У першій половині XX століття Глухів вивчала Катерина Лазаревська. У другій половині XX століття історико-архітектурний простір Глухова представлений у працях Стефана Таранушенка та Григорія Логвина, а на початку XXI століття – у публікаціях Віктора Вечерського, Володимира Ленченка, Юрія Коваленка, Петра Кулаковського та ін. Питанням формування сакральної спадщини міста займаються Володимир Ткаченко та Василь Пуцко. Проблеми мілітарної спадщини розкриті у публікаціях Олександра Мірошніченка. Натомість не були встановлені архітектурно-містобудівні етапи еволюції середмістя у XVII–XVIII століттях.

У статті автор має на меті визначити головні етапи архітектурно-містобудівної еволюції середмістя Глухова у XVII–XVIII століттях, систематизувати матеріали попередніх досліджень, виконати аналіз картографічного матеріалу XVII–XVIII століть, укласти хронологічні рамки та опрацювати графічні карти-схеми етапів архітектурно-містобудівної еволюції середмістя Глухова.

Перша літописна згадка про поселення присвячена походу князя Юрія Долгорукого разом із половцями на города Мценськ, Спаш та Глухів у 1152 році [1, с. 254]. Існування міста у середині XII століття дозволяє припускати, що його розпланувально-архітектурний уклад почав формуватися приблизно наприкінці XI століття. На думку Юрія Коваленка, центр давньоруського Глухова знаходився у західній частині історичного середмістя: «Археологічні дослідження дали змогу з'ясувати приблизне місцезнаходження дитинця давньоруського Глухова, укріпленого посаду та деяких ремісничих районів. Дитинець знаходився на мису в районі сучасних вул. Кієво-Московської та пров. Пожежного. Укріплений посад

обмежувався сучасними вулицями Першотравневою, площею Рудченка, площею старого ринку (район пам'ятки історії «Тюремний замок») та вулицею Спартак. Також місто могло мати декілька укріплених охоронних в'їзних форпостів, таких як мис в районі пров. Радянського, що прикриває місто з північного боку, та мис по вул. Красна Гірка (район старого козацького кладовища)» [2, с. 86].

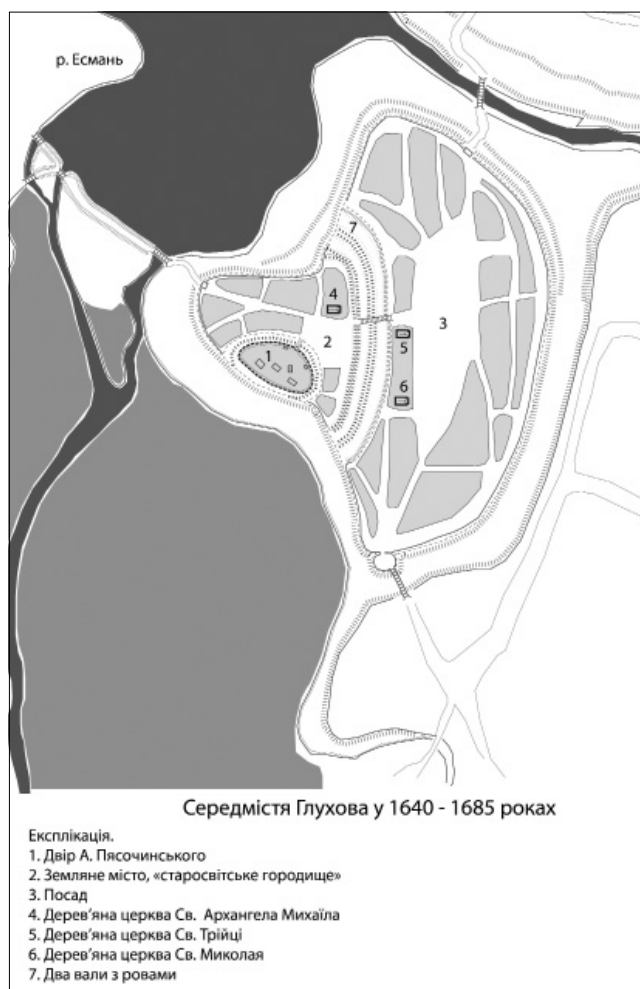
Разом із Черніговом та Переяславом Глухів пережив монгольську навалу на Русь у 1239 році. У 1352 році у місті вимирає населення через епідемію чуми. Відтак через 200 років після першої згадки Глухів зазнав сильного занепаду. У 1357–1358 роках поселення, яке було у складі Чернігово-Сіверської землі, входить до складу Великого князівства Литовського. З 1503 року Глухів перебуває у володінні Московського царства.

За угодами Деулінського перемир'я 1618 року Глухів у складі Сіверського князівства потрапив в територіальні межі Речі Посполитої, був перейменований на Новий Остріг та отримав Магдебурзьке право [3, с. 224]. Отже, упродовж кількох століть в місті розвинулася розпланувальна структура, а також замок-двір, оборонні споруди, торговиця, храми та крамниці. Натомість, ще у 1623 році Глухів згадується як «спорожніле село» [4, с. 423]. Це визначення засвідчує, що у першій чверті XVII століття економіка та демографічний стан поселення ще не перебували на якісному рівні розвитку.

Перший етап (1640–1685 роки) (рис. 1). Частину Глухова, якою володів Якуб Крентовські, у 1636 році купує новгород-сіверський намісник – каштелян каменецький, староста сіверський та улановський Александр Пясочинські. Королівським указом 1638 року йому віддають землі Войцеха Пустоловського, який володів іншою частиною Глухова [2, с. 87]. На початку 1638 р. Глухів отримує статус селища, а вже у середині того ж року – слободи [4, с. 441]. З огляду на прикордонний статус та інвазійну політику Московського царства, Александр Пясочинські упродовж 1638–1645 років будує на узгір'ї, розташованому на мисі біля річки Есмань, дерев'яний замок-двір, дає назву поселенню Новий Остріг. Роботи з впорядкування міста у 1645–1654 роках продовжили дружина та син Ян Пясочинські. Можна також припустити, що на території замку Александр Пясочинські збудував дерев'яний католицький костелик або каплицю.

Опис Глухова 1654 року засвідчує його поділ на три частини – остріг (город), старосвітське городище (підгороддя) та посад: «...А город Глухів стоїть на краю річки Усмань на острові біля посаду, на краю річки земляний город. На старосвітському городищі зроблено два земляних вали, біля тих валів два рови; на тому валі надовби ... на горі над річкою Усмань на схилі поставлено дубовий остріг, на краю того острога проїзні ворота ...біля того острога зроблено рів, а рів на острозі з однієї сторони загороджений колодами, та біля того острога, при землі, зроблено частик, гострокіл дубовий ...» [5].

Опис міста дозволяє опрацювати гіпотези його роз-

Рис. 1. Середмістя Глухова у 1640–1685 роках.
Опрацювання автора

планування у середині XVII століття. Наприклад, Віктор Вечерський висловлює припущення, що глухівський замок розташовувався на давньому городищі, де струмок Починок впадає у річку Есмань, [6, с. 285], а також опрацьовує графічну реконструкцію розпланування Глухова у середині XVII століття [6, с. 293]. Натомість Юрій Коваленко, ґрунтуючись на результатах археологічних досліджень, піддає сумніву цю гіпотезу [7, с. 44]. Також історик робить роз'яснення щодо «частика – загострених дубових кілків, встановлених на бермі, та надовбів – обрубків колод, вертикально вкопаних у землю в шаховому порядку» [7, с. 44].

Глухів до середини XVII століття пройшов 600-літній шлях формування. Відтак і відповідь варто шукати у давніх поселеннях подібного типу. Наприклад, у містах – Новгород-Сіверський, Чернігів, Путивль, Ромни та Остер. Для цих міст спільним є тридільний поділ: на мисі розташований дерев'яний город, до нього примикає та частково оточує підгороддя, опісля дугою розташовується посад. При візуальному аналізі карт Глухова 1724 та 1746 років особливо примітним є розташовані дугою два ряди кварталів забудови, що знаходяться у

південно-східній частині середмістя, між плоскогір'ям Успенського жіночого монастиря та Путивльською брамою, а також фрагмент незасипаного рову біля церкви Архангела Михаїла. Згадані деталі є прикметами існування на цьому терені двох дугоподібних валів та ровів. Результати аналізу створили підґрунтя для опрацювання схеми містобудівного розпланування другої половини XVII століття.

Дерев'яна церква Архангела Михаїла, згадана у описі 1654 року, розташовувалася на території старосвітського городища. У 1692 році на північ від дерев'яної церкви майстер Матвій Єфимів зведе муровану старанням стародубського полковника Михайла Миклашевського та уповноваженими «значкового товариства» [8]. Мурована церква Архангела Михаїла зафіксована на плані Глухова 1724 року. Тому, на схемі розпланування Глухова вона показана неподалік виїзду із «старосвітського городища», оскільки ділянки, на яких перебудовують храми, тривало перебувають у церковній власності. Соборна дерев'яна церква Святої Трійці була збудована в західній стороні площі Ринок у 1657 році [9]. Неподалік від неї розташовувалася дерев'яна церква Святого Миколая, збудована, ймовірно, наприкінці 1650-их років.

Присутність рову перед посадом засвідчена учасниками січневої облоги 1664 року. Так, у другому листі 8 лютого 1664 року Гротуса до Любомирського занотовано, що «місто (Глухів) забезпечене добрим розташуванням, валом та глибоким перекопом...» [10, с. 141]. Імовірно, що у цей час в середмістя Глухова можна було потрапити лише через три брами – Київську, Путивльську та Білополівську. Путивльська брама була вирішена у формі земляного барбакану (муровані барбакани були у Кракові, Львові, Підгайцях, Гусятині та ін.). Московська брама не існувала, оскільки вона була дуже вразливою на цій ділянці оборони. Недаремно зі сходу неодноразово та безперспективно Глухів штурмувало військо польського короля Яна II Казимира. На осі Путивльської та Білополівської вулиць простягалася нерегулярна веретеноподібна ринкова площа. Глибокий рів та вал посаду був створений у час розбудови міста Александром Пясочинським, адже в описі 1654 року записано, що Глухів стоїть на острові. А от два вали старосвітського городища найімовірніше походять з XII століття. Згідно оборонної логіки внутрішній вал «старосвітського городища» був вищим від зовнішнього (багаторядові вали були у Галичі, Пліснеську, Василькові, Путивлі та ін.).

Другий етап (1685–1749 роки) (рис. 2). У 1665 році згорає дерев'яний замок Александра Пясочинського [11]. На замчиську у 1686 році гетьман Іван Самойлович розпочав будувати кам'яну Успенську церкву [12]. Пізніше, у 1690-х роках, навколо церкви Успіння Пресвятої Богородиці розбудовується Глухівський жіночий монастир [13, с. 27]. У 1694 році будують трапезну церкву Різдва Христового [2, с. 87]. У 1693–1695 роках на місці дерев'яної будують муровану церкву Святого Миколая [14]. У 1717 р.

Рис. 2. Середмістя Глухова у 1685–1749 роках.
Опрацювання автора

старанням пані гетьманової Анастасії Скоропадської споруджують муровану церкву Святої Анастасії [15, с. 31].

У 1702 році місто вже було добре укріплене, з гарними церквами, будинками, крамницями та ратушею [16, с. 9]. Данський дипломат Юст Юль у червні 1711 року відвідав Глухів і описав його так: «Місто оточене досить міцним валом та сухим ровом, але гармат у ньому майже немає» [17]. Отже, ці свідчення вказують на те, що система фортифікації Глухова, зафіксована на карті 1724 року, почала формуватися наприкінці XVII століття. Аналізуючи картографічний матеріал, Юрій Коваленко зазначає: «З планів першої половини XVIII ст. дізнаємося про розташування адміністративних будівель та великих будинків козацької старшини. У центральній частині міста знаходились вищезгадані будівлі Успенського монастиря, муровані Михайлівська та Миколаївська церкви, дерев'яні Варваринська, Троїцька, заградська (за межами фортеці) Спасо-Преображенська церкви» [2, с. 88].

Протягом 1708–1722 років у Глухові містилася резиденція гетьмана Івана Скоропадського, в 1722–1724 роках – наказного гетьмана Павла Полуботка, [3, с. 224], з 1727 по 1734 роки – гетьмана Данила Апостола. У півден-

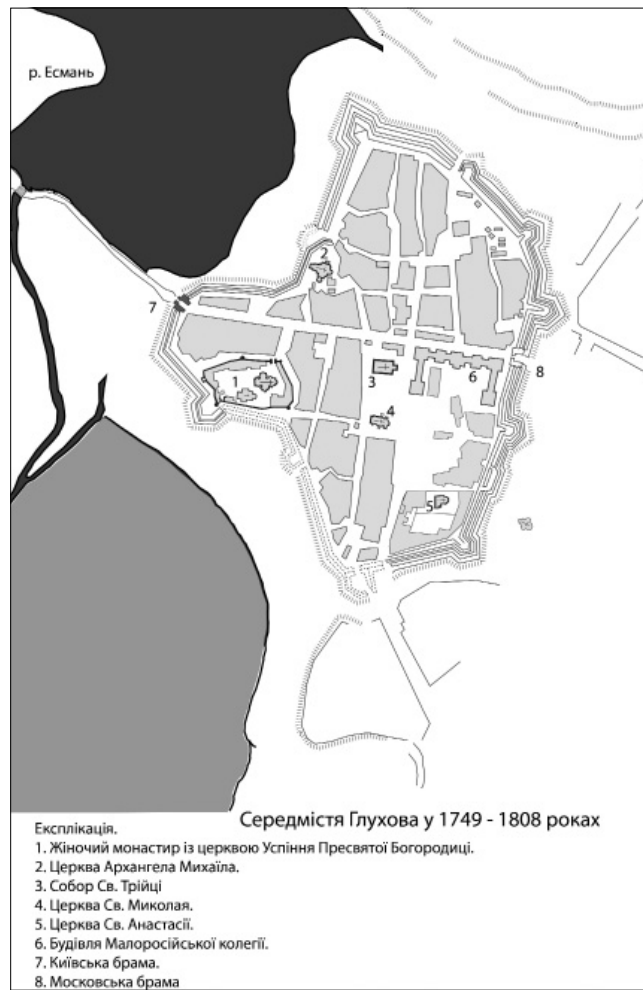

Рис. 3. Середмістя Глухова у 1749–1808 роках.
Опрацювання автора

ній частині площі Ринок розташовувався двір гетьмана Івана Скоропадського, [18, с. 118–121], який згодом перейняв і значно розбудував Данило Апостол [19, с. 4–12]. У 1730 році в одній з будівель середмістя відкривають «Школу співу та інструментальної музики». Подібна школа була відкрита у Стародубі старанням гетьмана Івана Мазепи-Колединського. Пожежа 1732 року знищила дерев'яні фортечні вежі та підйомні мости [7, с. 46]. На карті 1746 року накреслено мости біля Київської, Путивльської, Московської брам і немає жодної дерев'яної вежі.

У цей період було сформовано основну містобудівну композиція Глухова: впорядковано головні вулиці та врегульовано площу Ринок, утворено квартали забудови та закладено місця панівних в образі середмістя храмів, розбудовано фортифікації та п'ять брам. 1746 року військовий інженер Даниїл Де Боскет опрацьовує план реконструкції оборонної системи Глухова. Володимир Ленченко слушно зазначає: «Як свідчить план, на той час місто мало архаїчне розпланування з численними звивистими вулицями й провулками, що окреслювали своєрідні квартали, щільно забудовані громадськими й приватними дворами, житловими будинками й господарськими спорудами.

На плані позначено 5 міських воріт (Київські, Московські, Путивльські, Білополівські, Михайлівські), вартівні біля воріт, Успенський дівочий монастир, 9 церков (8 мурованих, 1 дерев'яна), гетьманський двір, військову і гарнізонну канцелярїю, муровані погребі-скарбниці, торгові ряди, крамниці, інші будівлі» [3, с. 226]. Пожежа 27 травня 1748 року цілком знищила дерев'яну забудову середмістя Глухова [3, с. 226].

Третій етап (1749–1808 роки) (рис. 3). У 1749 році під керівництвом мінера київського інженерного корпусу Юхима Наумова були споруджені нові дерев'яні брами – Київська, Московська і Путивльська [2, с. 88]. Після знищення 1748 року Сенат відрядив із Москви до Глухова архітектурного гізеля Івана Мергасова, який опрацював план актуального стану середмістя, знищеного пожежею. В проекті пропонувалося виконати регуляцію вулиць, а також створення прямої широкої дороги від Київських до Московських воріт.

Реалізація проектів відбувалася швидкими темпами. В середині липня 1751 року Кирило Розумовський прибув з великим почтом і сім'єю до Глухова, де й відбулися пишні елекційні урочистості з нагоди обрання його гетьманом [3, с. 227]. У 1752 році за поданням Кирила Розумовського створили «Експедицію з будівництва міст Глухова і Батурина», яка займалася будівельними справами двох гетьманських столиць [3, с. 225]. На плані середмістя 1765 року, укладеного квартирмейстером Магнусом фон Ренне, зафіксовано дев'ять бастионів в оборонному периметрі середмістя, муровану Троїцьку церкву, яка на той час ще будувалась, поряд з нею – муровану Миколаївську з дерев'яною дзвіницею. Посередині зменшеної головної площі навпроти Миколаївської церкви розташовано центральну міську криницю. На тій площі навпроти Троїцької церкви містилася будівля генеральної військової канцелярїї, на схід від неї – скарбова канцелярїя або скарбниця. У південно-східному куті фортеці позначено муровану церкву Святої Анастасії. У південно-західній частині глухівської фортеці вирізнявся комплекс Успенського дівочого монастиря, оточений мурованою стіною. Сотенна канцелярїя розташовувалася на киево-московському тракті з північної сторони монастиря. Поряд із західною межею фортечних укріплень знаходилась Михайлівська мурована церква зі старою дерев'яною дзвіницею; у північному куті фортеці, неподалік північного бастиону – двір генерального писаря Туманського [2, с. 88].

У 1766–1769 роках за проектом Андрія Квасова збудували муровані Київську і Московську брами [20, с. 314]. У 1774–1782 роках триває будівництво архітектурного комплексу Малоросійської колегії, розташованої біля Московської брами. Навпроти неї у північній стороні тракту Київ-Москва будують двоповерховий комплекс торгових рядів з підсінням. Опис середмістя Глухова 1779–1781 років фіксує наступні архітектурні об'єкти: «Місто Глухів, постійна резиденція головнокомандувача Малою Росією, у якому є Малоросійська Колегія, Генеральний суд, канцелярїя малоросійської скарбниці, генеральна

малоросійська рахункова комісія та інші нижчі присутствени місця. Це місто розташоване по обидвох сторонах річки Есмані, які належать до фортеці, що розташована на рівній місцині, оточеній земляним валом з двома кам'яними воротами. У цьому місті та на передмістях: 6 кам'яних церков, 3 дерев'яні. У середині фортеці дівочий монастир, оточений кам'яною огорожею, у ньому кам'яна церква, а решта будівель дерев'яні.

У фортеці міста Глухова: великий казенний триповерховий кам'яний будинок генерал губернатора. На нижньому поверсі генеральний суд, генеральна малоросійська рахункова комісія, канцелярїя малоросійського скарбу, земський суд, Глухівський комісаріат, архів. Старий казенний кам'яний будинок, у якому військова комісія та Глухівське сотенне правління. Казенний, збудований за взірцем, двоповерховий кам'яний будинок, у ньому кімната похідної канцелярїї його величності пана генерал фельдмаршала сенатора та кавалера різних орденів, графа Петра Олександровича Румянцева-Задунайського, там же перебуває пан полковник Боур.

Казенні дерев'яні будинки: 1) у якому перебуває пан полковник граф Капуанін; 2) аптекарський будинок, у якому розташовується Глухівська аптека; 3) у якому в минулому був Глухівський земський суд та квартирує дружина померлого надвірного радника Іванова.

Партикулярні будинки: 1) пана дійсного статського радника та члена Малоросійської колегії Василя Григоровича Туманського; 2) Бунчукового товариша Степана Кулябки, у якому перебуває пан надвірний радник та член малоросійської колегії; 3) приїжджий примір майора Оболонського; 4) полкового судді та екзекутора скарбниці малоросійської канцелярїї Марченка; 5) колезького асесора Лусті; 6) дружини померлого полкового осавула Романовського; 7) військових канцеляристів Федора та Василя Яценків; 8) регістратора малоросійської колегії Полошковського; 9) протопопа Юзефовича; 10) колезького канцеляриста Дарковського; 11) приїжджий будинок бунчукового товариша Глухівського комісара Магеровського; 12) Петропавлівського монастиря; 13) Миколаївського священника Луки; 14) купця Карнаухова; 15) бургомистра Ревуцького; 16) архіваріуса Кедровського; 17) колезького канцеляриста Раєвського; 18) значкового товариша Шепеля; 19) військового товариша Гната Малченка; 20) померлого полкового судді Пясоцького; 21) померлого колезького канцеляриста Галяховського; 22) значкового товариша Кирила Малченка; 23) сотенного осавула Дейнеки; 24) військового канцеляриста Поручки; 25) дружини померлого священника Глухівського монастиря; 26) бунчукового товариша Давидовича; 27) значкового товариша Войцеха; 28) полкового судді Мирковського; 29) полкового осавула Родіонова; 30) полкового осавула Папиримського; 31) титулярного радника та члена генерального суда Васильківського; 32) грека Мозолева; 33) винайманий будинок колезького асесора Карпики; 34) вдови підскарбового Маркевичевої; 35) Михайлівського священни-

ка Яхневича; 36) возного Максимовича; 37) Глухівського жителя Григорія Камарешева; 38) адвоката Ситенського; 39) винайманий будинок майора Якова Скоропадського; 40) адвоката Калиновського; 41) колезького канцеляриста Константиновича; 42) колезького канцеляриста Шнурчевського; 43) померлого полкового судді Олдаховського; 44) військового товариша та глухівського отамана Смовдивевського; 45) колезького канцеляриста Василя Константиновича; 46) регістратора Винди; 47) протопопа Галяховського; 48) військового канцеляриста Білявського; 49) військового канцеляриста Романа Заруцького; 50) грека Гажія; 51) приїжджий будинок військового товариша Приблуди; 52) колезького канцеляриста Гречинського; 53) значкового товариша Гриневича; 54) шинковий будинок полкового осавула Папиримського; 55) військового товариша Клочка; 56) козака Клочка; 57) значкового товариша Винокурова; 58) колезького канцеляриста Толстого; 59) сурмача Родіонова; 60) колезького канцеляриста Степана Яценка; 61) шинковий будинок; 62) колезького канцеляриста Федора Яценка; 63) шинковий будинок. На території фортеці у підпорядкуванні глухівської ратуші було 33 двори, 36 хат; різночинних для винайму 8 дворів, 12 хат, 2 шинки» [21, с. 435–436].

У 1802–1808 роках, за наказом генерал-губернатора Малоросії князя Алексея Куракіна, були знівельовані вали та глибокі рови середмістя [2, с. 90].

У результаті дослідження визначено передумови та три головні етапи архітектурно-містобудівної еволюції середмістя Глухова у XVII–XVIII століттях: перший етап – 1640–1685 роки, другий – 1685–1749, третій – 1749–1808. На основі аналізу картографічного матеріалу опрацьовано графічні схеми етапів містобудівного укладу середмістя. Висновки статті потребують перспективного підтвердження археологічними розвідками, а також опрацюванням окремих проектів музеєфікації та відзнакування втрачених особливо важливих для середмістя Глухова архітектурно-містобудівних складових – старосвітського городища, валів та ровів, церков та гетьманського двору, ратуші, полкової канцелярії та малоросійської колегії.

Автор вдячний за допомогу при написанні статті п. Олександрі Мірошниченку.

ПОСИЛАННЯ

1. Літопис Руський. – Київ: Видавництво «Дніпро», 1989. – 591 с.
2. Коваленко Ю.О. Деяко про історичну топографію ранньомодерного Глухова // Сіверщина в історії України: 36. наук. пр. / Голова редкол. С.А. Слесарев. – К.; Глухів: Нац. заповідник «Глухів», 2009. – Вип. 2: Матеріали Восьмої наук.-практ. конференції «Сіверщина в історії України» (м. Глухів, 15–16 жовтня 2009 р.). – С. 86–90.
3. Ленченко В. Столиця Гетьманщини Глухів за планами XVIII століття / В. Ленченко // Український археографічний щорічник. – К., 2009. – Вип. 13/14. – С. 223–240.
4. Кулаковський П. Чернігово-Сіверщина у складі Речі Посполитої (1618–1648). – Київ, 2006. – 495 с.
5. Описание малороссийских городов // Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России. СПб., 1878. – Т. 10. – С. 829–830.
6. Вечерський В. Спадщина містобудування України. Теорія і практика історико-містобудівних пам'яток охоронних досліджень населених місць. – Київ: НДІТІАМ, 2003. – 560 с.
7. Коваленко Ю. Глухівські фортифікаційні споруди // Сіверщина в історії України. Глухів: Нац. заповідник «Глухів», 2013. –

Вип. 6. – С. 42–49.

8. Таранушенко С.А. Пам'ятники архітектури Слобожанщини XVII–XVIII віків // Пам'ятники історії архітектури та будівельної техніки України. – К., 1959. – С. 79.

9. Киевская старина. 1892. – Октябрь. – С. 52.

10. Włodzimierz Stanisław Hr. Broel-Plater. Zbiór pamietnikow do dziejow polskich. – Warszawa: Drukarna gazety codziennej, 1859. – Т. 4. – 261 s.

11. Южнорусские летописи, открытие и изданные Н. Белозерским. – К., 1856. – Т. I. – С. 38.

12. Черниговские губернские ведомости. – 1852. – № 34.

13. Белашов В.І. Глухів – столиця Гетьманщини (До «Глухівського періоду» історії України (1708–1782 рр.)). – Глухів, 2005. – С. 27

14. Пуцко В.Г. Николаевская церковь в Глухове (1693–1695) // Филевские чтения. Вып. X. – М., 2003. – С. 249–262.

15. Ткаченко В. Православна Глухівщина. Історико-культурна спадщина Глухівського краю (вид. друге, перероб. і доп.). – Глухів, 2006. – 256 с.

16. Путешествие в святую землю московского священника Иоанна Лукьянова (1710–1711). – М., 1862.

17. Юст Юль «Записки Юста Юля, датского посланника при Петре Великом. 1709–1711» (1899) / перевод Ю.Н. Щербачева. – М: Университетская типография. – 336 с.

18. Лазаревский А. Очерки, заметки и документы по истории Малороссии. – К., 1898. Вып. IV. – 136 с.

19. Судіненко М. Матеріали для Отчественной історії. – К.: Университетская типография, 1853. – Том 1. – 318 с.

20. Вечерський В.В. Пам'ятки архітектури й містобудування Лівобережної України. – К., 2005. – 588 с.

21. Лазаревська К.О. Опис Новгород-Сіверського намісництва 1779–1781 рр. – К., ВУАН., 1931 р. – 592 с.

Рыбчинский О.В. Этапы архитектурно-градостроительной эволюции центра Глухова в XVII–XVIII веках

Статья посвящена истории формирования центральной части Глухова. Определено, что центр города Глухова на протяжении XVII–XVIII веков претерпел три этапа архитектурно-градостроительной эволюции. Благодаря изменениям, центр города Глухова получил ценные градостроительные структурные элементы и обладал уникальными памятниками архитектуры.

Ключевые слова: этапы эволюции, центр города XVII–XVIII века, градостроительная планировка.

Rybchynskiy O.V. The stages of architectural and urban development of Hlukhiv downtown in the 17th – 18th centuries

The article is devoted to the history of the formation of the central part of Hlukhiv. It is determined that in the downtown of Hlukhiv during the 17th – 18th centuries there were three stages of architectural and urban development. Due to changes, in the downtown of Hlukhiv received valuable urban structural elements and possessed unique architectural monuments.

Key words: stages of evolution, downtown in 17th – 18th centuries, urban planning.

05.02.2019 р.

